

Päihdepalveluiden johdon vaikuttavuustiedon tarpeet sekä näkemykset vaikuttavuustiedon hyödyntämisen esteistä ja edellytyksistä

RRP:n kansallinen webinaari:

Palvelutarve ja miten siihen vastataan vaikuttavasti?

21.11.2023

Reetta Kinnunen (HTM, väitöskirjatutkija)

Ella Plaami (TtM, tutkija)

Taustalla

- Vaikuttavuuden arvioinnin ja todentamisen vaateiden lisääntyminen sote-järjestelmässä
 - Vaikuttavuuden mittaamisen perinteet eivät sosiaalihuollon puolella yhtä kehittyneitä ja Suomessa päihdepalveluiden vaikuttavuutta arvioitu verrattain vähän
 - Ristiriita vaikuttavuustiedon lisääntyneen tarpeen ja sen tuottamisen välillä päihdepalvelujen kontekstissa → Miten mitata päihdepalvelujen vaikuttavuutta?
 - Tavoitteisiin pääsy, esim. päihteiden käytön vähentyminen
 - Muut tavoitteet, esim. elämänhallinnan tai sosiaalisten suhteiden parantaminen
- ➡ Vaikuttavuuden määrittelyssä huomioitava sen eri tasot – asiakasvaikuttavuudesta yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen

Vaikuttavuustiedon hyödyntäminen johtamisessa

- Vaikuttavuusperustaisen ohjaamisen ja johtamisen perusta tiedossa
 - Tiedon johtaminen vs. Tiedolla johtaminen
- Tunnistettuja haasteita vaikuttavuustiedon hyödyntämisessä sote-sektorilla
- Tiedon hyödyntäminen vaatii ensin tietotarpeiden määrittelyä

Vaikuttavuustieto päihdepalveluissa

- Vaikuttavuustieto = arvioinnin tai mittaamisen tuloksena saatu tieto toimenpiteen tai palvelun vaikuttavuudesta (Torkki 2017; Simonen 2012)
- Kompleksisuus vaikuttavuustiedon tuottamisessa päihdepalveluiden kontekstissa

Aineisto ja analyysi

- Osana ”*Asiakassegmentointi ja päihkeitä ongelmallisesti käyttävien palvelut – paraneeko vaikuttavuus?*” -tutkimushanketta (SEGMENT-hanke, 2019-2023)
- Päihdepalvelujen johdon edustajien puolistrukturoitu teemahaastatteluaineisto (n=10)
 - Aineisto kerätty syksyn 2022 aikana
 - Edustavat niin sosiaali- kuin terveydenhuollon osaamista
 - Osa teki myös asiakasvastaanottotyötä (n=3) ja osa päihdepalvelujen kehittämistyötä (n=2)
- Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Tutkimuskysymykset

1. *Minkälaisia vaikuttavuuteen kytkeytyviä tietotarpeita päihdepalveluiden johdolla on?*
2. *Minkälaisia esteitä ja edellytyksiä päihdepalveluiden johto tunnistaa vaikuttavuustiedon hyödyntämiselle?*

Alustavia tuloksia 1/2

Päihdepalvelujen johdon edustajien tietotarpeet

- Asiakslähtöiset tiedontarpeet
 - Kokemuksellinen ja tavoiteperustainen vaikuttavuustieto asiakkaan näkökulmasta
 - Esimerkiksi asiakkaan itse kertomaa tietoa elämänhallinnan paranemisesta ja sote-palvelutarpeen (esim. päivystys) vähenemisestä
- Pidemmän aikavälin seurantatiedon tarpeet
 - Järjestelmätason tieto ja tieto kustannusvaikuttavuudesta
 - Systemaattinen seurantatieto yksittäisten asiakkaiden tilanteiden muutoksista palvelun tai hoidon seurauksena
 - Esimerkiksi asiakkaiden voimavarojen profilointi ja palvelupolustus tai myöhemmin palvelupolutuksen seuranta

Alustavia tuloksia 2/2

Esteitä ja edellytyksiä vaikuttavuustiedon hyödyntämiselle päihdepalvelujen johdon näkökulmasta

- Esteet
 - Päihdeongelman erityispiirteet ja kompleksisuus
 - Mittaamisen ja asetelmien kehittymättömyys
 - Systemaattisuuden puute tiedon keruussa
 - Resurssi- ja osaamispula
- Edellytykset
 - Olemassa olevan tiedon määrä
 - Hyvinvointialueelle siirtyminen mahdollisuutena

Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen esteet päihdepalveluissa

Johdon ja
esihenkilöiden
näkökulma

Päihdeongelmien erityispiirteet ja kompleksisuus

- Epäselvää, milloin ja millä kriteerein päihdepalveluita voidaan pitää vaikuttavina?
 - Raitistuminen? Vähentäminen? Hoitoon sitoutuminen? Asiakkaan ongelmien väheneminen? Elämänhallinta?
- Päihdeongelman heijastevaikutukset muille elämän osa-alueille
- Päihdeongelman "luonne" kompleksinen

Systemaattisuuden puute

- Tiedonkeruun epäyhtenäisyys alueellisella tasolla - tietojen vertailukelpoisuuden haasteet
- Ylätason ohjauksen puute
- Paikkakunnan koko, asiakasmäärät ja palvelun "luonne" - systemaattisuuden haasteet tiedonkeruussa
- Ei-lääketieteellinen vs. Lääketieteellinen hoito
- Vaikuttavuustiedon hyödyntäminen johtamisen välineenä alkutekijöissä
 - Jos tietoa olikin kerätty ei systemaattisia prosesseja analyysille ja yhteenvedolle

Mittaamisen ja asetelmien kehittymättömyys

- Vain yhdessä kunnassa pitkän aikavälin tiedonkeruuta päihdetyön vaikuttavuudesta
- Useimmiten ei tosiasiallista vaikuttavuuden arviointia vaan mittaroinnin kohteena ovat esim. talous, kustannukset, asiakasmäärät ja käyntien kestot
- Tiedon hyödyntämistä vasta opetellaan

Resurssi- ja osaamispula

- Osaavan henkilöstön pula ➡ vaikuttavuustiedon saatavuus
- Tietojärjestelmien monimutkaisuus, tiedon saatavuuden haasteet ➡ kehittyneemmän analytiikan käyttö haastavaa
- Sosiaalityön tutkimuksen rahoitus
- Johtajan suhtautuminen tietoperustaiseen päätöksentekoon

Vaikuttavuustiedon hyödyntämisen edellytykset päihdepalveluissa

Johdon ja
esihenkilöiden
näkökulma

Olemassa olevan datan määrä

- Raportointitietoa ja raakadataa on järjestelmissä paljon
- Suhtautuminen kasvavaan datamassaan positiivista mahdollisuus vaikuttavuuden arvioinnin näkökulmasta
- Toisaalta laadullisen tiedon korostuminen etenkin pienemmissä yksiköissä

Hyvinvointialueille siirtyminen

- Yhtenäisemmät tiedonkeruun tavat ja menetelmät
- Tiedonhallinta yhtenäisemmäksi ja koordinoitummaksi → tietoperustainen päätöksenteko ja tiedolla johtamisen helpottuminen

Alustavia pohdintoja 1/4: Tietotarpeet

Asiakasnäkökulman ensisijaisuus

- Mukailee aikaisempaa tutkimusta ja asiakashyödyn nousemista vaikuttavuusperustaisen sote-huollon keskiöön

Pidemmän ajan seurantatiedon tarve

- Järjestelmätaso ja taloudelliset näkökulmat, mutta myös asiakasvaikuttavuus
- Tiedon kerryttämisen hitaus
- Tutkimusorganisaatioiden ja kentän yhteistyö
- Rekisteripohjaisen tutkimuksen tarpeellisuus

Alustavia pohdintoja 2/4

- Arvioinnin haasteet ja päihdeongelman kompleksisuus käytännön työssä vs. Vaikuttavuusperustaisuuden tavoite systeemitasolla
- Suoritteet vs. Vaikuttavuus
- Tarve panostuksille toimivaan tietoinfrastruktuuriin sekä inhimillisiin resursseihin

Alustavia pohdintoja 3/4

- Kertyvän datan määrässä potentiaalia, vaikka tiedon jalostamisen prosessit alkutekijöissä
- Toisaalta metodologiset haasteet ja mittareiden kehittymättömyys esteenä
- Hyvinvointialueille ladattu odotuksia, mutta uusi hallintorakenne ei ole itsessään ratkaisu
- Kansallinen taso keskeinen ja tietojohdamisen kehittäminen hybridioorganisaatiossa

Alustavia pohdintoja 4/4

- Kokemuksellisuus ja yksilöllisyyden korostaminen

vs.

- Toive systemaattisuudesta mittaamisessa ja vahvasta ylätason ohjauksesta

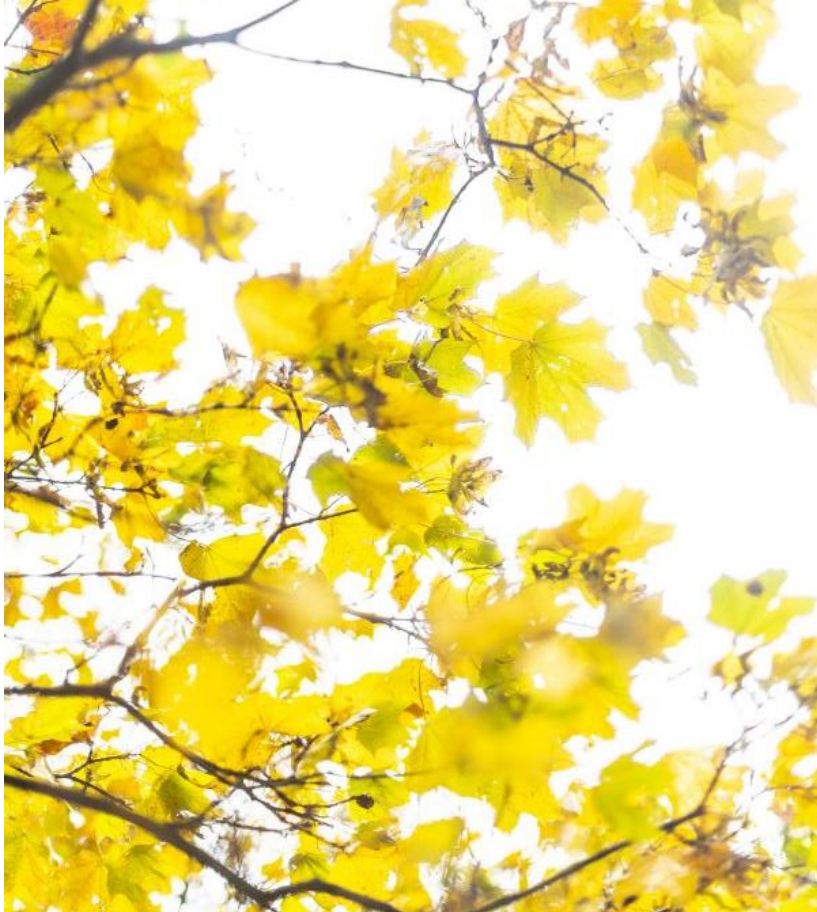
 Miten yhdistetään nämä kaksi ideaalia?

Kirjallisuutta 1/2

- Babor, T., Stenius, K. & Romelsjo, A. (2008). Alcohol and drug treatment systems in public health perspective: mediators and moderators of population effects. *International Journal of Methods in Psychiatric Research* 17.S1, 50–59.
- Dahler-Larsen, P. (2011). *The Evaluation Society*. Stanford Business Books, an imprint of Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9780804778121>
- Ekqvist, E. (2019). Päihderiippuvuudesta kuntoutuvien tulevaisuuden toiveet. *Yhteiskuntapolitiikka* 84:3, 258–269.
- Kaukonen, O. (2005). Torjunta vai poisto?: päihdepalvelujen kehitys laman jälkeen. *Yhteiskuntapolitiikka* 70(3), 31–322.
- Kaukonen, O. & Kuussaari, K. (2021). *Päihdepalveluiden yhteiskunnalliset haasteet*. Raportti 2/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kivipelto, M., Blomgren, S., Karjalainen, P. & Saikkonen P. (2013). *Vaikuttavaa sosiaalityötä — arviointimalleista mittareihin*. Tutkimus- ja kehittämishankkeen loppuraportti. Raportti 8/2013. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Kivipelto, M. & Saikkonen, P. (2013). Tiedon tuotanto ja vaikuttavuustieto sosiaalityössä. *Yhteiskuntapolitiikka* 78(3), 313–321.
- Kuusisto, K. & Ranta, J. (2020). Psykososiaalisen päihdetyön asema Suomessa 1900-luvulta nykypäivään. Teoksessa Moilanen, J., Annola, J. & Satka, M. (toim.) *Sosiaalityön käännteet*. Jyväskylä: SoPhi, 112–140.
- McLellan, A. T., Woody, G. E., Metzger, D., McKay, J., Durell, J., Alterman, A. I., & O'Brien, C. P. (1996). Evaluating the Effectiveness of Addiction Treatments: Reasonable Expectations, Appropriate Comparisons. *The Milbank Quarterly* 74(1), 51–85. <https://doi.org/10.2307/3350433>
- McLellan, A. T., Chalk, M., & Bartlett, J. (2007). Outcomes, performance, and quality—What's the difference? *Journal of Substance Abuse Treatment* 32(4), 331–340. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2006.09.004>
- Mignon, S.I. (2015). *Substance Abuse Treatment: Options, Challenges, and Effectiveness*. New York: Springer Publishing Company.

Kirjallisuutta 2/2

- Miettinen, J., Selander, K. & Linnosmaa, I. (2020). Sosiaali- ja terveystalvvelujen vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden tutkiminen. Teoksessa Hujala, A. & Taskinen, H. (toim.) *Uudistuva sosiaali- ja terveystalva*. Tampere: Tampere University Press, 77–128.
- Mäki-Opas, T. & Laatikainen, T. (2021). Näkökulmia sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisvaltaiseen vaikuttavuuden arviointiin. *Yleislääkäri* 36(5), 27–30.
- Paasio, P. (2003). *Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalitalla*. [Sosiaali- ja terveystalan tutkimus- ja kehittämiskeskus].
- Pitkänen, T. & Tourunen, J. (2015). *Asiakkaiden kokemus päihdehoidon palveluista ja elämäntilanteestaan*. Tietopuu Katsauksia ja näkökulmia 1, 1–6.
- Pitkänen, T. (2018). Päihdehoito vaikuttaa kokonaisvaltaisesti. *Tiimi* 2/2018, 26–27.
- Pitkänen, L. J., Leskelä, R.-L., Tolkki, H., & Torkki, P. (2021). A Value-Based Steering Model for Healthcare. *Frontiers in Health Services*, 1. <https://doi.org/10.3389/frhs.2021.709271>
- Pohjola, A., Kemppainen, T., & Väyrynen, S. (2012). *Sosiaalityön vaikuttavuus*. Lapin yliopistokustannus.
- Porter, M. E. (2009). A Strategy for Health Care Reform – Toward a Value-Based System. *The New England Journal of Medicine*, 361(2), 109–112. <https://doi.org/10.1056/NEJMp0904131>
- Ranta, J. (2020). *Suhteellinen toimijuus huumeita käyttävien matalan kynnyksen palveluissa : Tutkimus institutionaalisisesta vuorovaikutuksesta*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 279.
- Raunio, K. (2010). Onko näyttöön perustuvalla käytännöllä tulevaisuutta sosiaali- palveluissa? *Janus* 18(4), 387–395.
- Read, J. P., Kahler, C. W., & Stevenson, J. F. (2001). Bridging the Gap Between Alcoholism Treatment Research and Practice: Identifying What Works and Why. *Professional Psychology, Research and Practice* 32(3), 227–238. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.32.3.227>
- Simonen, O., Viitanen, E. & Blom, M. (2012). Factors relating to effectiveness data used in healthcare management. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 61(7), 752–764. <https://doi.org/10.1108/17410401211263845>
- Torkki, P., Leskelä, R.-L., Linna, M., Torvinen, A., Klemola, K., Sinivuori, K., Larsio, A. & Hörhammer, I. (2017). *Ehdotus sosiaali- ja terveystalvveluiden uudeksi kansalliseksi mittaristikoksi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 36/2017. Valtioneuvoston kanslia.

Kiitos

HTM, väitöskirjatutkija Reetta Kinnunen
(reetta.kinnunen@stat.fi)

TtM, tutkija Ella Plaami
(ella.plaami@tuni.fi)

TreAdd-tutkimusryhmä
<https://research.tuni.fi/treadd-fi/>

Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta SOC